

**De gamla göthernes spöken, trolldomar
och widskeppelser, hemtade ur Nordens
urkunder. Stockholm, Marquardska
boktryckeriet. =1. 1824.=.**

Stockholm
1824

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

SPÖKEN.

De gamle gøtterne 1.

EX A

Fulskilt.

Sag.

(B.)

1700 - 1829

Sten 1824

De Gamla Götternes
Spöken, Trolldomar
och
Widskeppelser,
hemtade
ur Nordens Urkunder.

Nulla res efficacius multitudinem
regit, quam superstitio.

Curt.

Första Häftet

SENDERM,
Marquardska Boktryckeriet, 1824.

Libere sunt cogitationes nostrae, et quae
volunt, sic intuentur, ut ea cernimus
quae videmus.

Cic.

Till Läsaren.

Läsaren vänta ej här något sladder, Åfwen om sådant skulle finnas; ty det skulle förolämpa Författaren, som, annars tålig, då det rör andra, skulle förifras, om hans skicklighet fattes i fråga. Riksdagen är slutad och folket är syflobst. Derföre går han, att i bland wid skeppelsens dimmor tända en dank till upplysning — dank, emedan ett för starkt ljus skulle skada, och Norden har ingen Deulist, sedan Bjerken är affomnad. Euclides har skrifwit en hel bok bara om Mathematiken, Dablin har skrifwit i Bitterheten, Lehnberg i Homiletiken och Klintberg i Lagfarenheten, o. s. w., men ingen har ännu uppstått, för att säga oss något om speken, trolldomar och wid skeppelser, som äro af så mycken betydenhet; ty

Till Läsaren.

Hoberget och Rinnefusse äro lika märk-
wärdiga, som Thermopylä och Maren-
go. Se der den höga bana, som för-
fattaren ämnar beträda, icke för
att lysa — dertill är han för blygsam.
Men kanske! för att göra lycka — torde
någon inwända. Ja! den affigten öns-
skade författaren att likasom dölja. Ser
Läsaren den, så kan han säkert sjelf
trolla förut, hwaremot Författaren har
ingen ting att inwända.

Första Kapitlet.

Om Mjölingar.

Mjölingar äro ett slags osynliga warelser, små till werten, men ganska tunga. De hafwa sitt tillhåll i skogar, bergskrefwor och på backar. Deras uprinnelse är egen. I gamla tider, då lagarna med strånghet bestraffade öfwertrådelser af sjette Budet, sökte många flickor, som i otid blifwit morhatt, genom barnets afdagatagande undgå straff och wanåra. Upptäcktes mordet, medan modren lefde, så blef barnet försonadt genom hennes undergångna straff, och sice, som allmogen säger, hwila i ro. Men blef brottet icke upptäckt, så uppkom ef-

ter wiða árs förlopp, eller rättare ef-
 ter modrens döb, en så kallad Mjöling,
 hwilken beswårade trakten, der han
 bodde, och unnade ingen, som beblandat
 sig med qwinnor, att fara fredad förbi.
 Han satte sig på tisteln under bondens
 wagn och war så tung, att Ibberswet-
 ten dröp af de utmattade hästarne; Fun-
 de kuffen då litet trossa till husbe-
 hof, så tog han betslet ur munnen på
 frännans-hästen, förde det 3 gånger
 baklänges under wenstra foten, hwar-
 efter Mjölingen under ett hånstratt
 lemnade wagnen, som strax gick lättä-
 re. Härunder borde dock den försigtig-
 heten iakttagas att spotta 3:ne gån-
 ger imellan betslet och hästens hufwid,
 för att icke erhålla en duktig örfil af
 Mjölingen. Räfaren har förmodligen,
 i synnerhet om sommarastnarne, hört en
 liten fogel, allmänt kallad Sorsgöt,
 som, med en wiß rörelse af wingarna,
 i luften åstadkommer ett ljud, fullkom-
 ligen likt en killing, som bråker. Dets

ta skrattlika ljud har förwillat en vida
 flepplig allmänhet. När bonden, efter
 en varm sommar dag, kört sina hästar
 trötta, så att de swettige stannat i sista
 backe, har han fått höra denna fogels
 skrattande låte, än på det ena, än på
 på det andra stället omkring sig, samt
 slutat deraf, att Mjölningen hängt sig
 fast på hans wagn, och här torde låsa-
 ren finna nyckeln till denna hemlighet.

Andra kapitlet.

Om Gastar.

Gastar äro osynliga wareser, långa till wexten och gråklädda, som låta höra sig sedan solen gått ner och ofta hela nätterna. Bondpigor få ofta höra dem nattetiden, då de söka efter boskapen i stora skogar. Hans hemiska ljud höres ofta en hel fjerdingSwäg. Wasskullan är då säker, att något kreatur af hennes hjord antingen skall störta eller uppåtas af wargarne. Men af fruktan, att om natten blifwa gastframad, wägar hon icke, förrän morgonen derpå, sedan solen uppgått, för husbondfolket berätta, hwad hon hört. Dessa olycksaningar hafwa ofta gått

i fullbordan och gjort Gasten till verklig profet. Men på det läsaren icke måtte sakna det hufwudsakligaste i Gastens Historia, så se här hans börd. Då antingen en skogsröfware dörr och blir obegravwen liggande på marken, uppåten af korpar och wilddjur, eller någon af röfware dödas i skogen, utan att banemannen kan upptäckas, så uppkommer deraf en Gast, som warnar mot förestående mord, wåda, dråp och wargsskador. Hans lefnadstid skall sträcka sig ända till hundra år. Sedan tystnar han, då banemannens barnbarn äro döda. Läsaren ser, huru fintligt widskeddelsen är bibehållen från de mörka fabeltiderna och fortplantad hos barn genom strockfullt tjänstefolk. Men erfarenhetens ljus har nu mera förjagat detta skogarnes spöke. En sållsynt, men allmänt känd fogel, som kallas Ulf, torde läsaren hafwa hört och sett. Han har sitt tillhåll i tjocka skogar och håliga berg; han höres efter solens ned-

gång, emot infallande oväder eller
förändring i lusten. Han hemtar
sin föda af as i skogarne. Deras
har hänt, att Bondens piga, någon
tid efteråt, funnit det uppåtna kreaturet
just på samma ställe, der Gasten ropat.

Tredje Kapitlet.

Om Bytingar.

Bytingar äro icke annat än barn, som af bergtroll blifwit bortbytte första thorsdagsnatten, innan de hunnit befordras till dop och Christendom. Men hinna föräldrarne den natten waka, tills klockan slår 3 på morgonen, eller till dess tuppen gal, så är faran förbi. Wåra gamla förfäder erforo ofta det misödet att se sina wackra och wälskapade barn blifwa bortbytta emot fula och wanskapliga, som woro trollens foster. Dersöre höllo de waksugor öfwer sina odöpta barn och låto ljus brinna hela nätter wid deras waggas. Ännu i dag se wi allmogen by-

sa samma farhåga. Författaren har
 ofta sett eldstål på bröstet under lindan,
 psalmböcker under bröggottet i waggan
 och förß öfwer dörren till rummet, der
 odöpta barn funnits. Kattor tålas
 alldeles icke i barnrummet, emedan så
 snart dessa djur gått under waggan,
 trollen erhålla full magt att verkställa
 bytet. En bonde berättade författaren
 att han en onsdags afton war bjuden
 såsom fadder till sin granne. Under
 wägen dit ser han ett bergtroll, med
 röd mössa, stå i slöjdboden, syfvelsatt
 att af en trädflump tillyxat ett barn,
 som det troligen skulle hafwa laggt i
 det verkliga barnets ställe, i fall do-
 pet dröjt till thorsdagen. Annu i dag
 se wi Bytingar. Men de äro icke
 annat än naturliga barn, som födas
 af Rachitiska föräldrar. Sjukdomen
 kallas allmänt Engelska Sjukan. Huf-
 wudet weyer owanligen stort, ögo-
 nen äro stora och klara, matlusten stark;
 men kroppen afmagrar, ryggen krocknar,
 ben och lår äro smala, krafftlösa, och hä-
 ra icke kroppen. Se vidare Hedins
 Handbok, pag. 191.

Fjerde Kapitlet.

Om Bergtroll.

Från de gamla Östiska fabeltiderna hafwe wi många berättelser om bergtroll. Ibland sådane war Hobergs-Gubben, som gaf så hederlig saddergåswa, Lunkentus, som war en fjerdingswäg lång, och Dummelithut, som byggde Upsala Domkyrka, m. fl. Allmogen tror, att dessa wareller härstamma från de upproriske andar, som Judas berättar blifwit nedkastade från himlen; men att de äro förbjudna att göra menniskorna någon skada, utom den, att de stundom bortbyta deras barn, i synnerhet förstfödingarne, dem fäderne icke welat erkänna. Dessa adopterade troll hafwa af medlidande ofta huspit många bergtagna ifrån deras dystra fångelser. De hafwa gifwit dem nödiga förhållningsordres under rymningen, i händelse berggubben eller gum

man skulle efterfatta dem; de hafwa
 wanligen affpafat ett tillfälle, då å-
 skan gått, för hwilken trollden skola
 hyfa mycken respect; befallt dem wän-
 da sig 3:ne gånger omkring på en korb-
 wäg, o. s. w. Ännu i dag omtalar all-
 mogen deras boningsställen, deras o-
 fantliga rikedomar af guld och silfwer.
 De hafwa flyttat berg och floder, byggt
 kyrkor och torn m. m. Wisserligen är
 Upsala Domkyrka ett af forntidens mä-
 sterwerk, och det är icke underligt, om
 allmogen tror, att en sådan byggnad
 skulle wara omöjlig att uppföra i wä-
 ra tider. Men att byggmästaren sökt
 hjelp hos Bergtrollet Zummelithut, hö-
 rer icke till sannsägner. Personer hafwa
 ofta gått wilse i skogar, då de trott sig
 blifwit förwillade af Bergtroll, men det-
 ta har kunnat härleda sig från en hastigt
 åkommande swindel, från en tjock dimma
 i luften eller ett starkt rus i hufwudet. En
 slags ört, som wexer på sidländta ställen,
 förorsakar en dylik willa, om man som-
 martiden kommer att lägga sig öfwer eller
 nära intill henne. En werklig bergtag-
 ning såg författaren på sin hemort. En
 Rånsman, arresterade en dräng och skäm-
 tet sade, att drängen blef bergtagen.

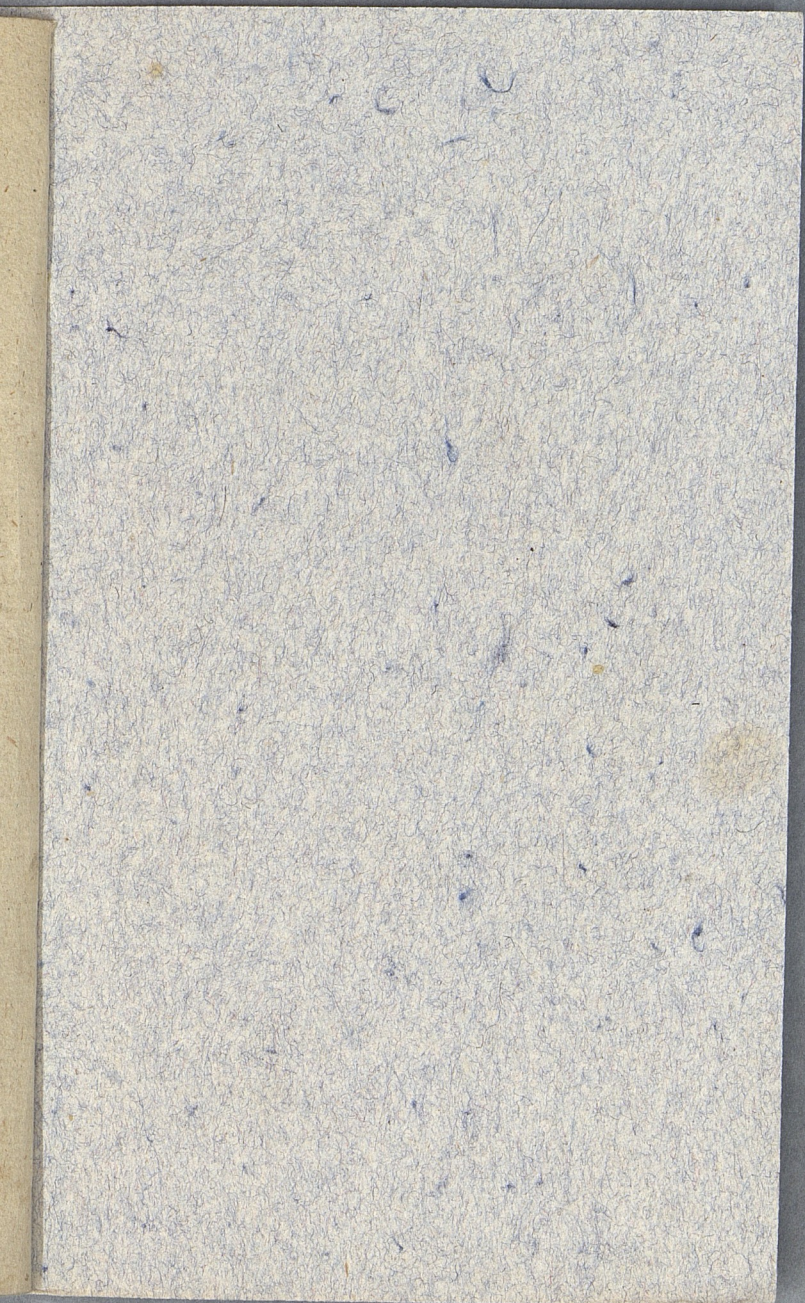
Femte Kapitlet.

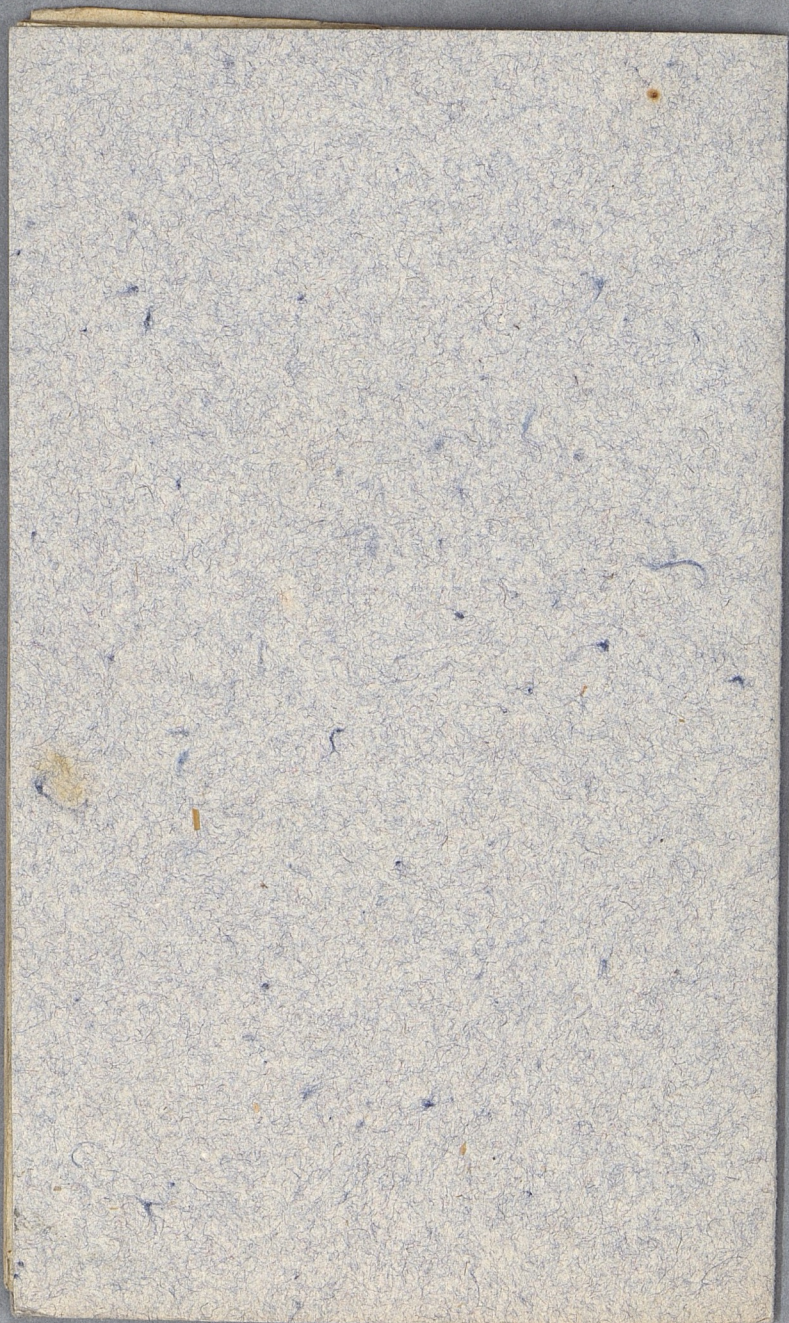
Om Maran:

Maran är en osynlig warelse af begä-
 ge könen, som nattetiden kryper in ge-
 nom nyckelhålen af dörrarna och will
 qwäfsa den sofwande. Den plågade
 tycker sig wara waken, arbetar, swet-
 tas, ångslas och låter illa, men kan
 han då uttala ordet: Mara, eller wri-
 da sig, så försvinner hon genast. Den-
 na warelse är, i allmogens tro, icke an-
 nat än en menniska, som saknar för-
 bundet hår eller rättare, som saknar
 hår på någotdera af de fyra i för-
 wis belägna ställen på kroppen. Maror-
 na af qwinliga könet qwälja männer-
 ne och twårtom. Deras affigt skall wa-
 ra att göra dem ofruktsamma. Men
 denna warelse plågar icke blott men-
 skor, utan äfwen kor, orar och hästar,
 när de om morgnarne stå swettiga i
 sina säbodar och stall. En flicka på för-]

fattarens födelseort, som ofta plågades af Maran, beslöt att hämnas på den illafinnade, som icke unnade henne nattro. Hon satte en lia, med uppvänd ägg, öfwer sig i sängen, och kände icke något ondt den natten. Morgonen derpå fick hon höra, att en dräng i nästa by hade om natten skurit sig på en lia, som kamraten oförsigtigtvis hade kastat i höboden, der drängen låg. Glickan betraktade nu närmare sin frälsande lia och tyckte sig, i stället för rostfläckar, finna att den öfwen var blodig, hvarigenom händelsen blef så mycket mera trovärdig. — Men för att komma fort till upplösningen, så är Maran en qwäfnig under sömnen, som plågar feta, trångbröstad och blodfulla personer, helst sådana, som hafwa trög matsmältning, men äta stark qwällsward, äro plågade af wäder och ligga gerna på ryggen, hvarigenom en wiß åder tillstoppes, som förorsakar den öfwerbröstet kända tryckningen.

Stut på första Häftet.

www.books2ebooks.eu